

REVELATIO
RELIGIE ȘI ȘTIINȚĂ

Colecția **Revelatio** este coordonată de
Otniel-Laurean Vereș

DAVID BERLINSKI

DIAVOLUL ȘI AMĂGIRILE
SALE

ATEISMUL ȘI PRETENȚIILE SALE
ȘTIINȚIFICE

Traducere din limba engleză de
Otniel-Laurean Vereș

Ratio et Revelatio
2023

Colecția *Revelatio* este coordonată de
Otniel-Laurean Vereș

Redactor: Emanuel Coțac
Coperta: Anamaria Toader
DTP: Paula Cionca

Tipărit la Print Expert, România

Copyright © 2009 by David Berlinski
This edition published by arrangement with **Basic Books**, an imprint of
Perseus Books, LLC, a subsidiary of Hachette Book Group, Inc.,
New York, New York, USA. All rights reserved.

Copyright © Ratio et Revelatio, 2023

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BERLINSKI, DAVID

Diavolul și amăgirile sale : ateismul și pretențiile sale științifice /
David Berlinski ; trad. din engleză de Otniel-Laurean Vereș. - Oradea :
Ratio et Revelatio, 2023

ISBN 978-606-9659-85-4

I. Vereș, Otniel-Laurean (trad.)

2

Editura Ratio et Revelatio
Str. Sofiei nr. 3, Oradea, Bihor, România, 410183
e-mail: office@ratioetreveatio.com

www.ratioetreveatio.com

CUPRINS

PREFAȚĂ LA PRIMA EDIȚIE	11
CAPITOLUL 1. NICI UN ALT DUMNEZEU ÎN AFARĂ DE MINE	15
CAPITOLUL 2. NOPTILE ÎNDOIELII	23
OCHIUL PĂTRUNZĂTOR	24
UN DESFRIU ANIMALIC AL POFTEI	25
CONTABILITATE ÎN PARTIDĂ DOBLĂ	28
O INSULTĂ LA ADRESA DEMNITĂȚII UMANE	33
TULBURĂTOR DE NETULBURAȚI	37
CE ÎI FACE PE OAMENI BUNI?	39
SUSURUL BLÂND ȘI SUBȚIRE	40
CAPITOLUL 3. CAII NU ZBOARĂ	45
DOVADA LUCRURILOR NEVĂZUTE	46
DOVEZI	48
NATURALISMUL	50
MATERIA	52
METODA ȘTIINȚIFICĂ	53
NIMIC ALTCEVA DECÂT ADEVĂRUL	55
CAPITOLUL 4. CAUZA	59
TOMA D'AQUINO	60
PRAGUL TEOLOGIEI	63
INEVITABILUL ÎNCEPUT	70
CAPITOLUL 5. MOTIVUL	73
ESENȚA PROBLEMEI	78
CEVA DIN NIMIC	81
POT EI SCĂPA BASMA CURATĂ CU ASTA?	87
CAPITOLUL 6. O TREABĂ ARANJATĂ DINAINTE	93
APOTEOZA MODELULUI STANDARD	95
REVĂRSAREA CORZILOR	98

ZBOR ÎN FANTASTIC	100
LUCRUL CERT	103
DACĂ ORICE MERGE	105
DUMNEZEU, LOGICA, NIMIC	109
CAPITOLUL 7. O CIUDATĂ DOVADĂ CĂ DUMNEZEU NU EXISTĂ	115
ZONA MOARTĂ	116
O DIVINITATE PUȚIN PROBABILĂ	120
EXPLICAȚII FĂRĂ SFÂRȘIT	123
TEISTUL NECUGETAT	124
CAPITOLUL 8. MAIMUȚA NOASTRĂ INTERIOARĂ,	
RĂSEĂȚATA ȘI MINTEA UMANĂ	129
ALFRED WALLACE: O PĂRERE DIFERITĂ	130
CEEA CE NIMENI NU PUNE LA ÎNDOIALĂ	132
RĂSEĂȚATA	136
MINTEA UMANĂ	139
UN LAC DE ÎNDOIALĂ	144
CAPITOLUL 9. MIRACOLE ÎN VREMEA NOASTRĂ	149
DUMNEZEUL GOLURILOR	150
PLICTISITOR, SUPUS, ATÂT DE DARWINIST	152
CE VOR BIOLOGII SĂ SPUNĂ CÂND VORBESC DESPRE VIAȚĂ	157
MARILE GOLURI ALE LUI DUMNEZEU	161
TIMP, MOARTE, VIAȚĂ ȘI DOR	166
CAPITOLUL 10. CARDINALUL ȘI CATEDRALA SA	169

*În memoria bunicului meu
din partea mamei*

SAMUEL GOLDFEIN

15.1.1877 Pruzani
auf den Transportlisten von 19.9.42 um 17.2.43 gestrichen
am 27.2.43 nach Dresden
am 29.3.43 nach Theresienstadt
am 18.12.43 nach Auschwitz deportiert
in Auschwitz verschollen

Lungă lingură trebuie să aibă cel ce șade cu diavolul la masă

*

William Shakespeare, *Comedia erorilor*

PREFAȚĂ LA PRIMA EDIȚIE

La începutul cărții sale *Letter to a Christian Nation*, Sam Harris afirmă că cei mai înverșunați și mai „tulburați” critici ai săi sunt creștini „profund, ba chiar criminal de intoleranți la critică”. S-ar părea că o bună parte dintre acei critici intoleranți i-au trimis lui Harris versete biblice care confirmau intoleranța lor. Eu mă consider unul dintre cei mai înflăcărați defăimători ai lui Harris. Când afirmă că a fost *năucit* de angajamentele intelectuale creștine și musulmane, cred că omul și-a ales perfect cuvântul. Însă iată un fapt incomod: sunt un evreu secular. Educația mea religioasă nu a dat roade. De abia îmi mai amintesc un cuvânt în ebraică. Nu mă pot ruga. Am petrecut mai mulți ani decât îmi pot aminti studiind matematica și scriind despre știință. Cu toate acestea, cartea care urmează este, într-un anumit fel, o apărare a gândirii religioase și a sentimentului religios. Versetele biblice au cea mai mică însemnătate.

Este nevoie de o apologie, deoarece aceasta se lasă așteptată. Discuția a fost cedată celor care privesc credința religioasă cu dispreț frivol. Cărțile lor au curs, în ultimii ani, din toate părțile și, cu toate diferențele majore de stil, transmit același mesaj: deoarece teoriile științifice sunt adevărate, credințele religioase trebuie să fie false. Harris a formulat ideea intitulându-și un eseu „Știința trebuie să distrugă religia”. Nu mai e mult până ne cheamă la jihad.

Dacă știința se opune religiei, nu este din cauza a ceva ce se găsește fie în premisele, fie în concluziile marilor teorii științifice. Acestea nu menționează nici un cuvânt despre Dumnezeu. Nu vorbesc despre vreo credință în afară de cea pe care ele însele o pretind. Nu impun nici un ritual în afară de ritualurile obișnuite ale vieții academice, iar acestea nu implică nimic mai mult decât adorarea a ceea ce este adorat la scară largă. Afirmățiile încrezătoare ale oamenilor de știință că în intimitatea camerei lor au demonstrat că Dumnezeu nu există nu au nimic de-a face cu știința, și chiar mai puțin cu existența lui Dumnezeu.

În tot ce am descris mai sus acționează două idei de forță. Prima ne spune că există ceva ce răspunde la numele de știință. A doua, că ceva ce răspunde la numele de știință oferă oamenilor sofisticată o viziune coerentă a universului. A doua afirmație este falsă, dacă și prima este.

Iar prima afirmație este falsă. *Nimic* nu răspunde la numele de știință. Și acest *Nimic* nu are nici vreo metodă specială, în afară de regulile imemorabile ale bunului-simț.

La fel ca *democrația* sau *justiția*, *știința* este un cuvânt epuizat prin întrebuirile sale. Ne-au fost dăruite patru teorii științifice remarcabile și profunde, de când marea revoluție științifică a Occidentului s-a pus în mișcare în secolul al XVII-lea – mecanica newtoniană, teoria câmpului electromagnetic formulată de James Clerk Maxwell, relativitatea specială și generală și mecanica cuantică. Acestea sunt miracole izolate, piscuri semețe înconjurate de dealuri joase, împădurite. Teoriile pe care le avem sunt „magnifice, profunde, dificile, uneori fantastic de precise”, a observat distinsul matematician Roger Penrose, însă, după cum a adăugat imediat, cuprind de asemenea o „schemă a lucrurilor amăgitor de *inconsistentă*”.

Aceste splendide artefacte ale imaginației umane au făcut lumea mai misterioasă decât a fost vreodată. Știm mai bine ca înainte ceea ce nu știm și nu am înțeles. Nu știm cum a început universul. Nu știm de ce există. Charles Darwin a speculat despre viață că s-ar ivi dintr-un „mic iaz cald”. Iazul a dispărut. Avem puține idei despre cum a apărut viața și nu putem spune cu siguranță că a făcut-o. Nu putem reconcilia felul în care înțelegem mintea umană cu orice teorie trivială despre modul în care funcționează creierul. Dincolo de trivial, nu avem alte teorii. Nu putem spune nimic însemnat despre sufletul uman. Nu știm ce ne împinge spre un comportament drept, sau unde se găsește forma binelui.

În privința acestor subiecte, și a multor altele, marile teorii științifice au făcut pași înapoi. Cu cât sunt mai sofisticate teoriile, cu atât sunt mai inadecvate. Avem însă un motiv pentru a le prețui. În loc să restrângă, au amplificat sentimentul nostru al sublimului.

Nici o teorie științifică nu se apleacă asupra misterelor de care se ocupă tradițiile religioase. Un om care se întreabă de ce zilele sale sunt puține și pline de suferință nu este dispus să caute răspunsul în teoria algebrică a câmpului cuantic. Răspunsurile care au ne-au venit de la personalități științifice de prim rang sunt remarcabile prin lipsa lor de profunzime. Ipoteza că nu suntem altceva decât accidente cosmice a fost larg acceptată de comunitatea științifică. Personalități diverse ca Bertrand Russel, Jacques Monod, Steven Weinberg și Richard Dawkins au spus-o. Este un articol al crezului lor, promovat cu încrederea oamenilor convinși că natura i-a echipat să facă față unor realități pe care noi, ceilalți, nici măcar nu le putem contempla. Nu există nici cel mai mic motiv pentru a crede asta.

Dacă știința nu are să ne spună nimic de valoare despre marile și chinuitoarele probleme ale vieții, morții, iubirii și sensului, ceea ce tradițiile religioase ale omenirii *au spus* formează un corp coerent de gândire. Suferințele sufletului uman nu sunt în zadar. Există un sistem de credință adecvat complexității experienței noastre. Există răsplată după suferință. Un principiu care depășește egoismul acționează în cosmos. Totul va fi bine.

Nu știu dacă este ceva adevărat în toate acestea. Sunt sigur însă că nici comunitatea științifică nu are cum să știe dacă sunt false.

Apăsăți de propriile griji, foarte mulți oameni au un sentiment întunecat, dureros și furios că sunt prigonți de știință. Ei sunt frustrați de nesfârșita laudăroșenie științifică și bănuiesc că, de la înălțimea instituțiilor sale, comunitatea științifică îi tratează cu dispreț. Simt nu puțină antipatie față de cei care vorbesc în numele acesteia.

Au dreptate să se simtă așa. Am scris această carte tocmai pentru ei.

CAPITOLUL 1

NICI UN ALT DUMNEZEU ÎN AFARĂ DE MINE

Până nu demult, era la modă ca oamenii de știință să fie prudent generoși cu cele religioase. *Foarte* prudent. Scriind despre Dumnezeu lui Darwin, biologul Kenneth Miller afirma că nu vedea nici un fel de conflict între propria credință catolică și teoria evoluției formulată de Darwin. Francis Collins, care a condus Proiectul Genomului Uman, a pledat foarte asemănător pentru credințele sale religioase. Știința și religia, a remarcat Stephen Jay Gould, sunt sfere de autoritate care nu se întrepătrund. Știința este un lucru bun. Religia este și ea un lucru bun. Amândouă sunt lucruri foarte bune. Maestrul acestui spirit tolerant a fost Albert Einstein. Ce a spus el? „Știința fără religie este șchioapă, religia fără știință este oarbă“. Cu excepția șchiopilor și orbilor, cine ar putea obiecta?

Dacă oamenii de știință nu au dorit să insulte religia, probabil dintr-un sentiment decent că tocmai credința lor religioasă îi făcea pe mulți oameni în stare să îndure mai ușor viața, ei au fost adesea la fel de puțin dispuși să-și însușească cu entuziasm concluziile acesteia. Și din același motiv fundamental: *De ce să pricinuim neplăceri?* Când marele logician austriac Kurt Gödel a formulat o versiune interesantă a argumentului ontologic, a arătat-o prietenilor săi, înștiințându-i că, deși crease un argument în favoarea existenței lui Dumnezeu, nu avea de gând să creadă în propriile concluzii. El nu făcuse decât să-și pună la încercare limitele puterii sale intelectuale. Este ceva ce, la urma urmei, oricare dintre noi am putea dori să știm.

Odată cu ascensiunea a ceea ce *Wall Street Journal* a numit „ateismul militant“, atât termenii dezbaterii, cât și opinia publică s-au schimbat. Agnosticismul senin, caracteristic celor ce credeau că, în ce-l privește pe Dumnezeu, o puteai lua fie într-o parte, fie în alta, nu mai este la modă. Este privit ca fiind mai degrabă întunecat.